

DİVAN EDEBİYATININ ÖNEMLİ ŞAİR VE YAZARLARI

<http://edebiyatokulu.com/>

MEVLANA (1240-1320)

- Afganistan'ın Belh şehrinde doğup Konya'ya gelmiştir. Hayatındaki en önemli kişi Şems Tebrizi'dir.
- Bütün eserlerini Farsça yazmıştır. Eserlerinde tasavvuf düşüncesini işlemiştir.
- "Hamdım, piştım yandım" ve "Ne olursan ol yine gel" sözleri önemlidir.
- 2007 yılı UNESCO tarafından "Mevlana Yılı" ilan edildi.
- Ölüm gününe "Şeb-i Arus" demiştir.
- İslam dünyasının en büyük tasavvuf şairidir.
- En önemli eseri Mesnevi'sidir.
- **Mesnevi:** 26.000 beyitten oluşur. Tasavvufi hikâyeler vardır. Kuran ve Hadisten sonra üzerinde en çok durulan eserdir.
- **Fih-i Ma Fih:** "Ne varsa içindedir." anlamındadır. Mevlana'nın çeşitli meclislerde yaptığı sohbetlerin not edilmesiyle oluşmuştur.
- **Mecalis-i Seb'â:** Mevlana'nın Arapça ve Farsça söylenmiş 7 hutbesinin not edilmesinden meydana gelmiş dini içerikli bir eserdir.
- **Mektubat:** Selçuklu hükümdarına ve devrin ileri gelenlerine yazdığı nasihatler ve kendine sorulan soruların cevaplarıdır.
- **Divan-ı Kebir:** Çeşitli konularda söylediği şiirlerinden oluşur. 40.000 beyit civarındadır.

SULTAN VELED (13. Yüzyıl)

- ✓ Mevlana'nın oğludur. Babasının ölümünden sonra "Mevlevilik Tarikatı"nı kurmuştur.
- ✓ Anadolu'da Oğuz Lehçesi'yle ilk şiirleri yazmıştır.
- ✓ Eserlerinde her zaman tasavvuf düşüncesini işlemiştir.
- ✓ Şiirleri didaktik özellikler gösterir.
- ✓ Türkçe yazdığı eserleriyle dikkat çekmesine rağmen şiirlerini genellikle Farsça yazmıştır.

Eserleri:

- İntihaname
- İbdiyaname
- Rebabname
- Maarif
- Farsça Divan

HOCA DEHHANİ: (13. Yüzyıl)

- 13. yüzyılda yaşamıştır.
- Din dışı konularda şiir yazan ilk divan şairidir. Divan edebiyatının kurucusu sayılır.
- Aşk ve şarap şiirleriyle ünlenmiştir.
- **Selçuklu Şehnamesi:** Selçuklu hükümdarı Alâeddin Keykubad adına Farsça yazılmış bu eser 20 bin beyit olarak kaleme alınmıştır.
- Gazel ve kaside türünde de şiirleri olan şairin bir Divanı vardır.

AHMET FAKİH: (13. Yüzyıl)

- İran kültürünü iyi bilen sanatçı coşkun bir mutasavvıftır.
- "**Çarhname**" adlı eseriyle tanınmıştır.
- Bu eser dini ve ahlaki öğütler içeren bir mesnevidir.

ŞEYYAD HAMZA:

- Bir şeyyat (duvarcı) olan şair; Anadolu'yu gezen gezgin bir derviştiir.
- Hece ve aruzla şiirler yazmıştır.
- Anadolu'da Yunus Emre'den önce Türkçe şiir yazan ilk kişidir.
- Heceyle yazdığı şiirler daha başarılıdır.
- En önemli eseri, mesnevi nazım biçimiyle yazdığı Yusuf ile Züleyha adlı mesnevisidir.
- Bu mesnevi 1516 beyitten oluşur.

KADI BURHANETTİN(14. Yüzyıl) (1344-1399)

- ✓ Asıl adı Burhaneddin Ahmet'tir. Kayseri'de doğmuş, iyi bir eğitim almıştır.
- ✓ 1381 yılında Sivas'ta tahta çıkmış ve 18 yıl sultanlık yapmıştır. Akkoyunlu Devleti'nin kurucularıyla yaptığı savaşta esir düşerek 1399'da idam edilmiştir.
- ✓ Eserlerini Arapça, Farsça ve Türkçe kaleme alan sanatçı Azeri lehçesini kullanmıştır.
- ✓ Aşk, tasavvuf ve yiğitlik gibi konularda yazan sanatçı, tuyuğ nazım biçiminin kurucusu sayılmaktadır.
- ✓ Sade bir dille söylenmiş tuyuğları sanatı açısından son derece önemlidir.
- ✓ Anadolu Türk şiirinin kurucularından biri olan şair, aruzu da Türkçeye ilk uyduranlardandır.
- ✓ Türkçe Divan ve Tercih'ül Tavzih adlı eserleri vardır. Bir "Divan"ı ve "İksi-i Saadet" adlı eseri vardır.

SEYYİD NESİMİ (14. Yüzyıl) (? – 1404)

- 14. Yüzyılda yaşamış olan şair, Azeri Türkçesi edebiyatının en önemli şairi olmuştur.
- Şiirlerini tasavvuf yönünde lirik bir tarzda kaleme almıştır.
- Sade bir dil kullanmış olan şair, tuyuğ nazım biçiminin de önemli temsilcileri arasında yer alır.
- Hurufilik düşüncesini yaymaya çalıştığı için derisi yüzülerek katledilmiştir.
- **Hurufilik:** Evrenin ve insanın oluşunu maddeye dayandıran, her varlığı 32 harfle açıklamaya çalışan ve harflere esrarengiz düşünceler yükleyen bir düşünce sistemidir.
- Farsça ve Türkçe şiirlerden oluşan bir Divanı vardır.

GÜLŞEHİRİ:

- Türkçeyi bir sanat dili haline getirmeye çalışmıştır.
- Asıl adı "Ahmet"tir. Kırşehir'de Mevlevi tekkesini kurmuştur.
- Feridüttin Attar'ın "**Mantıku't Tayr** (Kuşların Dili)" adlı eserini temiz bir Türkçe ile çevirmiştir.
- Felekname adlı bir mesnevisi de vardır.

ÂŞIK PAŞA:

- ✓ Türk dilinin gelişmesi için büyük emekler vermiştir.
- ✓ Arapça ve Farsçaya karşı Türkçeyi savunmuştur.
- ✓ En tanınmış eseri 120.000 beyitlik "**Garibname**"dir. Mesnevi olarak yazılan eserde dini ve tasavvufi öğütler verir. Aydınlardan Türkçeye gereken önemi vermelerini ister.
- ✓ Süleyman Çelebi bu eserden çok etkilenmiştir.

AHMEDİ: (1334-1413) (14. Yüzyıl)

- Divan sahibi ilk Anadolu şairidir. 14. Yüzyılın en büyük Divan şairidir.
- Tamamen din dışı konuları işlemiştir. Dili kendinden önceki şairlere göre ağırdır.
- İskendername, Cemşid ü Hurşid adlı iki mesnevisi ve bir Divan'ı vardır.

ŞEYHİ: (1371-1431) (15. Yüzyıl)

- Devrinde "Şeyh ül Şuara" olarak bilinir.
- Şeyhlik de yapmış büyük bir mutasavvuftur.
- Göz doktorudur. Sultan Çelebi Mehmet'i tedavi ettiği için kendisine Tokuzlu köyünün tımarı verilmiştir.
- Kendisine verilen tımarı almaya giderken tımarın eski sahipleri tarafından dayak yemiştir. Bu durumu "Harname" adlı mesnevisinde hicvetmiştir.
- **Harname** didaktik ve alegorik bir eserdir. Türk edebiyatında **fabl türünün ilk eseri** sayılmaktadır.
- En ünlü eseri ise "**Hüsrev ü Şirin**"dir.

NECATİ: (15. Yüzyıl)

- Divan kâtipliği de yapan bir şairdir. Şeyhi ve Ahmet Paşa'dan sonra döneminin en büyük üçüncü şairidir.
- Şiirlerinde Türkçe kavramları, atasözlerini, halk deyimlerini kullanır. Bu özelliğiyle "**Mahallileşme**"nin başlatıcısı sayılır.
- Bir divanı vardır.

AHMET PAŞA: (15. Yüzyıl)

- Şeyhi ile Necati arasında yetişmiş en ünlü divan şairidir.
- Kendi devrinin "Sultan'uş Şuara"sı olarak bilinir.
- Yazdığı şiirlerdeki dili ve üslubu son derece başarılıdır.
- Edebiyatımızda tarih düşürme (**ebced hesabı**) sanatını ilk işleyenlerdendir.
- Fatih'in sohbet arkadaşı, hocası ve veziridir.
- Fatih'in gazabına uğramış, hapse atılmış ve ünlü "Kerem" redifli 35 beyitlik kasidesini yazarak padişaha yollamıştır.
- Divan edebiyatında nazireciliğin kurucusu sayılır.
- Tek eseri Türkçe yazdığı Divan'ıdır.

SÜLEYMAN ÇELEBİ: (15. Yüzyıl)

15. yüzyılda yaşamıştır. Hz. Muhammed için yazdığı Vesiletü'n Necat (mevlit) adlı mesnevisiyle tanınmış bir şairdir. (İslam edebiyatında Hz. Muhammed'in hayatını anlatan eserlere SİYER denir.) Türk edebiyatında Mevlid yazma çığırını açan ilk şairdir.

Mevlid'in bölümleri:

1. Münacaat (Allah'a yakarış)
2. Veladet (Peygamberin doğumu)
3. Risalet (Peygamber oluşu)
4. Mir'aç (Peygamberimizin göğe yükselişi)
5. Rihlet (Peygamberimizin ölümü)
6. Dua

ALİ ŞİR NEVAİ: (15. Yüzyıl) (1441-1519)

- ✓ Anadolu dışındaki (Çağatay) en ünlü divan şairidir.
- ✓ Eserlerinde Çağatay Türkçesini kullanmıştır. Ayrıca Arapça ve Farsçayı çok iyi bilmektedir.
- ✓ Sanatçı, tüm Türkleri dil ve kültür alanında tek bir çatı altında toplamaya çalışan bir dil milliyetçisidir.
- ✓ Türk edebiyatında ilk defa 5 mesnevi yazarak **hamse yazan ilk şairdir.**

Eserleri:

- ✓ Hamse: Sanatçının hamsesi şu mesnevilerden oluşur:
- ✓ Hayretü'l Ebrar, Leyla vü Mecnun, Sedd-i İskenderi, Ferhad ü Şirin, Seb'a-yı Seyyare
- ✓ Mecalis-ün Nefâis: İlk şuara tezkiresidir. Şairler hakkında geniş bir bilgi vermiştir.
- ✓ Mizan-ül Evzan: Türklerin kullandığı nazım ve musiki şekilleri hakkında bilgi verir. Aruzu sistemleştirmeye çalışmıştır.
- ✓ Muhakemet-ül Lügateyn: Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu göstermek için yazılmış bir sözlüktür. Bu yönüyle Divan-ı Lügatü't Türk'e benzer.
- ✓ Bunların dışında 4 Türkçe Divan 1 Farsça Divan'ı vardır.

Hamse: Bir şairin beş tane mesnevi yazmasıyla oluşan eserdir.

Tezkire: Şairlerin eserleri ve hayatları hakkında bilgi veren ve bugünkü biyografinin yerini tutan eser-

SİNANPAŞA:

- Divan edebiyatının düzyazı ustalarındandır.
- Fatih'in hocalarındandır.
- En önemli eseri "Tazarrunname" süslü nesrin güzel örneğidir.
- Bunun dışında "Tezkiret-ül Evliya ve Maarifname" adlı eserleri vardır.

FUZULİ(1495-1531) (16. Yüzyıl) <http://edebiyatokulu.com/>

- ❖ Divan edebiyatının en büyük şairidir. Kerbela'da yaşamıştır. Türbedarlık yapmış iyi bir eğitim görmüştür.
- ❖ Şiirlerin Azeri Türkçesi ile yazılmıştır, Dönemine göre dili sadedir. Gazel şairi olarak bilinir.
- ❖ **Şiiri bir ilim işi olarak görür. İlimsiz şiiri temelsiz duvara benzetir.**
- ❖ Şiirlerinde en önemli öğeler tasavvuf ve aşktır. "Leyla ile Mecnun" adlı mesnevisinde bu konuyu ustaca dile getirmiştir.

FUZULİ'NİN ESERLERİ

Divan (Türkçe) **Su Kasidesi** Türkçe yazdığı divanının içinde yer alır.

Divan (Farsça)

Divan (Arapça)

Leyla İle Mecnun: Sevgiliden ayrılmanın acısının, sevgiliye duyulan aşktan ilahi aşka geçişin işlendiği, mesnevi biçiminde yazılmış bir hikâyedir.

Şikâyetname: Hiciv türünün çok çarpıcı bir örneği olan, maaşını alamadığı için Nişancı Mehmet Paşa'ya yazmış olduğu, edebiyatımızda önemli bir mektup örneğidir.

Hadikatu's Süeda: Kerbela olayının yer yer manzum parçalarla anlatıldığı mensur bir yapıttır.

Şah ü Geda, Beng ü Bade, Sakiname: Mesnevi türünde kaleme aldığı diğer eserleridir.

ZATİ:

- Baki'nin yetişmesinde emeği olan bir üstattır.
- "Şems-ü Pervane" adlı mesnevi ile "**Edirne Şehrengiz**"i vardır.

BAKİ (Sultanü's Şuara)

- Divan edebiyatının "**Sultanü's Şuara**"sıdır.
 - Çok iyi bir eğitim görmüş müderris olmuş ama hayalindeki **Şeyh-ül İslam**lığa ulaşamamıştır.
 - Yazdığı her beyti bir kuyumcu titizliğiyle işlemiştir.
 - Mesnevi nazım biçimini hiç kullanmamıştır.
 - Tasavvufu hiç ilgilenmemiştir.
 - Kanuni'nin ölümü üzerine yazdığı "**Kanuni Mersiyesi**" önemlidir.
- Kanuni Mersiyesi:** Şairin, Kanuni'nin ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getiren bir şiiridir.
- Fezail-i Mekke:** Mekke'nin faziletlerinin anlatıldığı, çeviri bir yapıttır.

Kanuni Mersiyesi; Terkib-i bent biçiminde yazılmıştır.

BAĞDATLI RUHİ:

- En önemli eseri divanındaki "Terkib-i Bend"dir.
- Bu esere en güzel nazireyi Ziya Paşa yazmıştır.

TAŞLICALI YAHYA:

- ✓ Anadolu'daki önemli mesnevi yazarıdır.
- ✓ Eserlerinde yalın bir dil kullanarak divan şiirinin yerleşmesinde katkıları olmuştur.
- ✓ Bir **hamsesi** vardır. Bu eserde yer alan mesneviler: Gence-i Raz, Kitab-ı Usul, Gülşen-i Envar, Şah u Geda Yusuf u Züleyha

Nesirle Yazılmış Ünlü Eserler:

Kabusname: Mercimek Ahmet
Tazarrunname: Sinan Paşa
Seyahatname: Evliya Çelebi
Keşfü'z-Zünün: Kâtip Çelebi
Naima Tarihi: Naima

LATİFİ:

- ✓ "Latifi Tezkiresi" önemli eseridir.

SEHİ BEY:

- Anadolu'daki ilk tezkireyi yazan kişidir.
- Eserinin adı "Heşt Behişt"tir.

SEYDİ ALİ REİS:

- Türk edebiyatındaki ilk gezi yazısı olan "Mir'at-ül Memalik"i yazmıştır.

NEF'İ: (17. Yüzyıl)

- ❖ Asıl adı Ömer'dir.
- ❖ Hiciv ve medhiye edebiyatımızın en ünlü şairidir.
- ❖ Dilinin ölçüsü olmayan övdüğünü göklere çıkararak yerini dibine sokan biridir.
- ❖ En önemli eseri "**Siham-ı Kaza**"dır.
- ❖ Vezir Bayram Paşa'yı hicvettiği için öldürülmüştür.
- ❖ Türkçe ve Farsça divanı vardır.

Gökten nazire indi Siham-ı Kaza'sına
Nef'i diliyle uğradı hakkın belasına

NABİ: 17. YÜZYIL

- ✓ Divan edebiyatında "didaktik (öğretici) şiir" çığırını açmıştır.
- ✓ Şiirlerinde heyecan ve duygu öğelerine az yer vermiş; toplum düzensizliklerini, hayatın kişiyi kötülüklerle götüren yönlerini göstermeye çalışmış; din, ahlak ve töreyle ilgili öğütler vermiştir.
- ✓ Şiirlerinde hikmetli sözlere, atasözlerine yer vermiştir.
- ✓ Şiiri düşüncelerini anlatmada bir araç olarak görmüştür.
- ✓ Dili devrine göre oldukça sade, üslubu sağlam ve akıcıdır.
- ✓ Oğluna yazdığı nasihatlerden oluşan "**Hayriye**" ve bir aşk macerasını anlattığı "**Hayrabat**" adlı iki mesnevisi vardır.

Divan

Hayriye: Ahlakî ve didaktik bir mesnevidir.

Hayrabat: Bir aşk macerasını anlatan mesnevidir.

Tuhfetü'l-Haremeyn: Hac yolculuğu anlatılır.

Münşeât: Mektuplardan oluşur.

Önemli: Divan edebiyatında Hikemi(Öğretici) şiirin en önemli temsilcisidir. Şiirlerinde hikmetli sözler söylemiş, halka hitap

ŞEYHÜLİSLAM YAHYA: 17. YÜZYIL

- ❖ Baki'den sonraki en büyük gazel şairidir.

EVLIYA ÇELEBİ: 17. YÜZYIL

- Edebiyatımızda gezi türünün en büyük yazarıdır.
- 10 ciltlik "**Seyahatname**" adlı eseri önemlidir.

15. yy'da Yazılan Tarih Kitapları:

Aşıkpaşazade Tarihi
Selçukname (Oğuzname)-Yazıcıoğlu Ali
Kitab-ı Cihannüma- Neşri
Düsturname-Enveri
Oruç Bey Tarihi
Selatinname-Kemal

KÂTİP ÇELEBİ: 17. YÜZYIL

- ❖ Çok önemli bir bilgindir, Avrupalılara ona "**Hacı Kalfa**" demiştir.
- ❖ **Keşfü'z Zünun:** Batı'da önem verilen bu eser bir bibliyografyadır. 14.000 kitap hakkında bu eserde bilgi verilir.
- ❖ **Cihannüma:** Önemli bir coğrafya kitabıdır.
- ❖ **Türkçe Fezleke:** Osmanlı tarihini anlatır.
- ❖ **Arapça Fezleke:** Dünyanın yaratılışını anlatır.
- ❖ **Tuhfetü'l-Kibar fi Esrari'l-Bihar:** Osmanlı donanmasını anlatır.
- ❖ **Takvimü't Tevarih:** Peygamberler tarihini anlatır.
- ❖ **Mizanü'l Hak fi İhtiyari'l Ahak:** Dönemin din bilginlerinin tartıştıkları konularla ilgili düşüncelerini söyler.

Veysi ve Nergisi bu dönemin önemli süslü nesir yazarlarıdır.

NAİMA:

- ✓ İlk resmi "**Vak'anüvist**"tir.
- ✓ Vakanüvis; tarihi olayları yazan kişilere denir.
- ✓ "Naima Tarihi" en önemli eseridir.

PEÇEVİ İBRAHİM:

- ✓ "Peçevi Tarihi" en önemli eseridir.

16. yy'da Yazılan Önemli Eserler:

Tevarih-i Al-i Osman-İbn-i Kemal

Tacü't-Tevarih-Hoca Sadettin Efendi

Künhü'l-Ahbar-Gelibolulu Mustafa Ali

Edebiyatımızda ilk tezkire olan "**Mecalisü'n-Nefais**"i Ali Şir Nevayi yazmıştır.

İlk Osmanlı tezkiresini Sehi Bey, "**Heşt Behişt**" adıyla yazmıştır.

NEDİM (18. YÜZYIL)

- ❖ Lale Devri'nin önemli bir şairidir.
- ❖ **Şarkı** nazım biçimini edebiyatımıza kazandırmıştır.
- ❖ **Mahallileşme akımının** en büyük temsilcisidir.
- ❖ Divan edebiyatında ilk kez somut bir güzelden söz etmiştir.
- ❖ Zevk ve eğlence şairidir.
- ❖ Hece ölçüsüyle bir de **türkü** yazmıştır.
- ❖ Patrona Halil isyanında damdan dama atlarken araya düşüp ölmüştür.
- ❖ Şiirlerinde dini ve tasavvufi konulara hiç yer vermemiştir.
- ❖ Kullandığı dil, açık, yalın ve ahenklidir.
- ❖ Şiirlerini "Divan"ında toplamıştır.
- ❖ İstanbul şairidir. İstanbul'un güzelliklerini anlatmıştır. Yahya Kemal bu yönüyle Nedim'e benzer.

"Malumdur benim sühanım mahlas istemez" demiştir.

KEÇECİZADE İZZET MOLLA: 18. YÜZYIL

- ✓ "**Mihnet-i Keşan**" taşra ile kent yaşamını karşılaştırdığı önemli eseridir.

ŞEYH GALİP: 18. YÜZYIL

- **Divan edebiyatının** son büyük şairidir.
- **Sebk-i Hindi** akımının önemli temsilcisidir.
- Mevlevi şeyhidir.
- Türk edebiyatında sembolizme benzeyen şiir çığırını açmıştır.
- **Hüsni ü Aşk** adlı eseri önemli tasavvufi bir mesnevidir.

NESİR TÜRLERİ (Düzyazı türleri)

- **Tarih:** Resmi niteliği olmayan bir türdür. Vakayiname ise Osmanlı devletinin resmi tarihidir.
- **Tezkire:** Edebiyat tarihi veya biyografının divan edebiyatındaki karşılığıdır.
- **Sefaretname:** Osmanlı elçilerinin bulunduğu ülkelere ait bilgileri izlenimleri içeren ve gezi yazısına benzeyen bir türdür.
- **Seyahatname:** Gezi yazısıdır. Divan edebiyatında nesir, dil ve üslup açısından üç bölümden ele alınır.
- **A)SADE NESİR:** Halk için sade bir dille konuşulur temelde konuşma dil yeteneğini kaybetmemiştir.
- **B)ORTA NESİR:** Halk konuştuğu dilden ayrılmış yer yer süslü nesrin niteliklerini taşımakla beraber anlatmak istediği anlaşılır bir şekilde ortaya koyan nesirdir.
- **C)SÜSLÜ NESİR:** Ustalık göstermek amacıyla yazılış yabancı kelimelere tamamlamalara yüklü şekillerin kullandığı söz ve anlam. Sanatlarıyla dolu bağlaçlarla uzayıp giden cümlelerle örülmüş, güç anlaşılır bir nesirdir.

DİVAN EDEBİYATININ EN ÜNLÜ YAPITLARI:

- **Leyla vü Mecnun:** Fuzulî'ye ait mesnevi tarzında bir eserdir. İnsana duyulan aşkın ilahi aşka dönüşmesi anlatılır.
- **Su Kasidesi:** Fuzulî'ye ait naat türünde yani peygamberi öven bir eserdir.
- **Şikâyetname:** Fuzulî'nin, Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi'ye yazdığı toplumsal ve sosyal eleştiri niteliğinde bir mektuptur.
- **Mevlit:** Asıl adı "*Vesiletü'n-Necat*" olan **Süleyman Çelebi**'ye ait mesnevi tarzında bir eserdir. Aruzla yazılmıştır. Altı bölümden oluşur:
 - Münacat:** Allah'a yakarış
 - Veladet:** Peygamberin doğumu
 - Risalet:** Peygamber oluşu
 - Miraç:** Gökyüzünde Allah'la buluşması
 - Rihlet:** Peygamberin ölümü
 - Dua:** Bitiş

- **Harname:** Şeyhi'ye ait hiciv türünde bir eserdir. Kendi başından geçenleri bir eşeğin başından geçiyormuş gibi anlatmıştır. Fabl örneğidir.
- **Kanuni Mersiyesi:** Baki'nin Kanuni için yazdığı ağıt türünde bir şiirdir.
- **Tazarruname:** Sinan Paşa'nın eseridir. Allah'a yakarış demektir. Secilerle dolu, süslü nesir örneğidir.
- **Hüs ü Aşk:** Şeyh Galip'in mesnevi tarzındaki eseridir. Nabi'nin "Hayriye" adlı mesnevisinden daha güzel mesnevi yazabileceğini ispatlamak için yazmıştır.

TASAVVUF FELSEFESİ

- ❖ Tanrı nedir? Evrenin oluşu nasıldır? Biz neyiz? Niçin geldik dünyaya? Yaşamımızın anlamı, var olmanın aslı, gerçek, başlangıç ve son nelerdir? Bu ve bunun gibi fizik ötesi sorulara cevap vermeye çalışan düşünüş yoluna "Tasavvuf" düşüncesi denir.
- ❖ [Vahdet-i Vücut (Varlığın Birliği) Teorisi]. Bu düşünüşe göre Tanrı tek varlıktır. (Vücut-i Mutlak). Aynı zamanda tek güzelliştir (Hüs-i Mutlak).
- ❖ Tek varlık olan Tanrı kendisini görececek gözler, sevecek gönüller istemiş ve kâinat olarak tecelli etmiştir. Bu tıpkı aynayla kaplı bir odada olmak gibidir. Ayna varlığın çeşitli görüntülerini yansıtır. O halde, evren ve tüm insanlar Tanrı'nın bir görüntüsüdür. Öyleyse insanlar arasında renk, inanç, dil, ırk... gibi ayrımlar yapmak anlamsızdır.
- ❖ Bütün görüntülerde "Varlık" ve "Yokluk" öğeleri bir aradadır. İnsan dünyaya bağlı tutku ve zevklerini yok ederek "Varlık" öğesini geliştirir. Bunun yolu da tekkelerden (tarikatlar) geçer. Burada insan sıkı bir eğitimle dünya nimetlerinden vazgeçerse, sonunda özü olan Tanrı'ya kavuşabilir. Bu da gerçek aşktır.
- ❖ İnsanların birbirlerine duyacakları aşk ise mecazdır. Bu, kişiyi Tanrı'dan uzaklaştırır. "Bir hırka, bir lokma" insana yetmelidir. Tekkelerde bu yolla Tanrı'ya ulaşan insan sonunda "Enel Hak" ("Ben Tanrı'yım") derecesine varır. Bu kişilere "insan-ı Kâmil" ya da "Ermış" denir.

<http://edebiyatokulu.com/>